

MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

2025
MAY

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
Российский экономический университет
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

*Elektron nashr,
702 sahifa, may, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modelashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti

08.00.01 - Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 - Makroiqtisodiyot
08.00.03 - Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 - Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 - Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 - Ekonometrika va statistika
08.00.07 - Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 - Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 - Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 - Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 - Marketing
08.00.12 - Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 - Menejment
08.00.14 - Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 - Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 - Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 - Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan
"Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan
milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha
"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

M u a s s i s: "Tadbirkor va ishbiarmon" MChJ

H a m k o r l a r i m i z:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Mahalliy budjetlar daromadlarini oshirish imkonoyatlari	12
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank aksiyalarining bozor bahosini shakllantiruvchi omillar va baholash metodologiyasi	18
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
Namangan viloyatida kichik biznes subyektlarini yanada rivojlantirish va ular samaradorligini oshirish.....	23
Jalolova Muazzamxon Akbarjonovna	
Kichik biznesni tijorat banklari tomonidan moliyalashtirishning o'ziga xos jihatlari	31
Nematulloyev Suxrob Sobirovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlarini strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	35
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Prospects for improving the efficiency of deposit operations in commercial banks	42
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
Bank tizimida moliyaviy innovatsiyalar va raqamli texnologiyalar mohiyati va ahamiyati.....	51
Xodjimamedov Akmal Ashurovich, Umedov Abdullo Umedovich	
Elektron tijoratnini rivojlantirishni boshqarish samaradorligini baholash natijalari tahlili.....	57
Madieva Zuxra Iskandarbekovna	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasida xotin-qizlar barqaror ish bilan bandligini oshirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	63
Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	70
Qodirov Sardorbek Isroiljon o'g'li	
The role of sports marketing in training leadership personnel in the sports management system.....	75
B.Y.Hamraev	
Sanoat korxonalarida quyosh energiyasidan foydalanish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish yo'llari	79
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishni davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi	85
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
Роль центрального банка в контроле инфляции: политика инфляционного таргетирования	95
Камилова Наргиза Абдукахоровна, Пиримкулов Фирдавс Шухратович	
Ko'pkari ot sporti o'yini chavandozlari sport kiyimini ishlab chiqish uchun tavsiya etilayotgan matolarning xususiyatlari tahlili.....	102
Musayeva Lobar Sayfullayevna, Po'latova Saboxat Usmanovna	
Оценка технико-экономических показателей автономной фотоэлектрической установки с устройством очистки от снега.....	107
Юлдошев Исроил Абриевич, Рустамова Шахноза Шухрат кизи, Ботилов Бозорбек Мусурмон угли, Жураев Обид Шавкатович, Атоева Мохинур Амриллаевна	
Some considerations about the specific features of advertising texts	116
Mustaqimova Kunduz Sobirovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank xizmatlari amaliyoti tahlili.....	121
Tangriev Izzat Raxmatullaevich	

Fransuzcha va o'zbekcha terminlar vektori asosidagi semantik o'xshashlik.....	125
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna, Abduaxadova Zilola Jamoliddinovna	
Sayyohlik tilining raqamli tadqiqi: fransuz va o'zbek terminlarining multimodal vektor va vizual xaritalanishi.....	131
Abduaxadova Zilola Djamoliddinovna	
Обеспечение финансовой устойчивости предприятий: проблемы и решения	136
Аллаберганов Зокир Гойилович	
Qurilish korxonalarini boshqarishning tashkiliy mexanizmlarini shakllantirishdagi muammolar	142
Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
Innovatsion startaplarni moliyalashtirishda venchur kapitali	149
Bozorova Ozoda Raximovna	
Pul-kredit siyosati orqali iqtisodiyotni tartibga solish	154
Berdiyev Akram O'ktamovich	
Yashil buxgalteriya hisobi va ekologik masalalarga oid xalqaro talablar va yondashuvlar	163
Eshquvvatova Muxlisa Avaz qizi	
Sug'urta tashkilotlari moliyaviy hisobotlari auditida muhimlik va risk darajasini aniqlash uslubiyotini takomillashtirish	169
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Chizmageometriya fanida gamifikatsiya va didaktik o'yinlarning samaradorligi.....	174
Yo'ldashev Solmonjon Iqboljon o'g'li	
Tijorat banklarining nodepozit moliyaviy resurslarini optimallashtirish	179
Tangirkulov Bekzod Boxadirovich	
Теоретические аспекты, причины и специфика безработицы (на примере Республики Узбекистан)	186
С.Э. Холмуратов	
Xalqaro oziq-ovqat bozorida raqobat sharoitida meva-sabzavotchilik tarmog'ini rivojlantirishga oid xorij tajribalari	191
Mengnorov Almardon Abdirahmonovich	
O'zbekistonning butunjahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish jarayonlari va uning soliq tizimiga ta'siri	202
Qurbonov Muxiddin Abdullaevich	
Qoraqalpog'istonda mehmonxona xo'jaligining hozirgi holati tahlili	207
Xalimova Fayoza Nafasovna	
Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning bugungi kundagi ahamiyati.....	212
Norboyeva Mahliyo Rustamovna, Komiljon Baxromov Muzaffar o'g'li	
Method of drying melon using solar radiation and a household solar-infrared dryer.....	216
Khakimova Sabina Shamsiddin qizi, Qodirov Jobir Ro'zimamatovich, Mirzayev Shavkat Mustaqimovich, Yangiboyev Fayoz G'aybullay o'g'li	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ini moliyalashtirish istiqbollari	227
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Влияние розничного кредитования на потребительский спрос	231
Базарова Нигора Равшановна	
Влияние розничного кредитования на потребительский спрос	231
Базарова Нигора Равшановна	
Прямые иностранные инвестиции как основной фактор повышения конкурентоспособности экономики стран	238
Наврузов Икрам Абдуллаевич	
Qishloq xo'jaligini moliyalashtirish tizimini takomillashtirish	243
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Tayyor mahsulotlar hisobi bo'yicha xorij tajribasi va ulardan respublikamizda foydalanish imkoniyatlari.....	248

Xotamov Alisher Xotamjon o'g'li, Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
Sanoat korxonalarida asosiy vositalar qadrsizlanishi va eskirishini hisobga olishni optimallashtirish.....	255
Kurbonova Shaxrinov Avazxonovna	
Korxonalarda ishlab chiqarish xarajatlarini auditorlik tekshiruvdan o'tkazish	262
Tulovov Erkinjon To'liqin o'g'li, Shanasirova Nodira Abdullayevna	
Digital transformation in public sector: advantages and challenges of the integration.....	266
Abdurakhmanova Sevinch	
Стратегическое планирование и предсказание результатов деятельности организации.....	271
Алимов Бехзоджон Наврузжонович	
Влияние привлечения инвестиций в национальную экономику на повышение конкурентоспособности предприятий.....	277
Каримова Дилафруз Садирдин кизи	
Nomoddiy aktivlar auditida sun'iy intellektdan foydalanish imkoniyatlari	283
Rozmatova Umida Yuldashevna	
To'g'ridan-to'g'ri sug'urtalash operatsiyalari bo'yicha sug'urta zaxiralarini shakllantirishni xalqaro standartlar asosida tashkil etish.....	290
X.A.Raximov	
"Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirishning innovation mexanizmlari va normativ asoslari"	294
Karabaev Sanjar Abdusamatovich	
Tibbiyot muassasalarida iqtisodiy barqarorlikning dinamik tahlili.....	302
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	
Korxona faoliyatini optimallashtirishdagi iqtisodiy tahlilning roli va ahamiyati.....	308
Sattorov Mirjahon	
Роль контекстного маркетинга в условиях ограниченной аудитории и дефицита ресурсов.....	313
Дебердиев Анвар	
O'zbekistonda korxonalarning iqtisodiy barqarorligini raqamli texnologiyalar yordamida oshirish	319
Iminova Nargizaxon Akramovna, Mo'ydinov Ma'murjon Mansurjon o'g'li	
Jahon amaliyotida eksport moliyalashtirishi: uning shakllari, afzalliklari va kamchiliklari	328
Xudoynazarov Sherzod Ismoilovich	
Ramli transformatsiya va korxonaning barqarorligi	333
Soibov Nozimbek Faxridin o'g'li	
Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish.....	342
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
Роль цифровой эпохи в банковской сфере	346
Максудова Шахзода	
Yashil iqtisodiyotda innovatsiyalar va ekologik barqarorlik.....	350
Sultonov Omon Juma o'g'li	
Iqtisodiy modernizatsiya va uning davlat rivojlanishiga ta'siri	355
Zuvaydullaev Nematullo Oybek o'g'li	
Международный опыт: применение корпоративного менеджмента в государственном управлении развитых стран.....	360
Махмудова Севара Улугбековна	
Carbon markets and agribusiness: assessing the role of emissions trading in promoting sustainable agricultural practices.....	366
Mubina Toirova	
Standartlashtirishda nanotexnologiyalarning o'rni va ahamiyati	371
Ahmedova Sitara Asqar qizi	

Sut mahsulotlarini saqlash jarayonini boshqarish tizimining barqarorlik masalasi.....	376
Sabirov Ulugbek Kuchkarovich, Oqilov Azizbek Kozimjon o'g'li	
Kredit risklarini boshqarishda zamonaviy texnologiyalarning o'rni.....	392
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
Alyuminiy ion energiya saqlaydigan qurilmalarning afzalliklari	399
Bafojev Abduhamid Hoshim o'g'li	
Buxgalteriya axborotining investisiya qarorlarga ta'siri.....	403
Rahmatova Shahnoza Shukurovna	
Комплексный подход к оценке и обеспечению финансовой безопасности текстильных предприятий.....	408
Турсунов Бобир Ортикмирзаевич	
Markaziy osiyo mamlakatlarida nodavlat notijorat tashkilotlarini moliyalashtirish: O'zbekiston tajribasi bilan solishtirma tahlil.....	416
Aliyev Arslon Salom o'g'li	
Temir yo'l transportini rivojlantirishda xorijiy olimlarning ilmiy yondashuvlarI	422
Nasrullayev Nurbek Baxtiyarovich	
IoT (Internet of Things) texnologiyalari va ularning ishlab chiqarish jarayonlarida qo'llanilishi	428
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Mamatqulov Toyir Chorshanbiyevich, Yoqubov Bobur Mamasobir o'g'li	
Improvement of preparation of accounting policies in joint-stock companies	433
Ovlayev Suhrob Temur o'g'li, Yo'Ichiyev Oybek Ulug'bek o'g'li, Normo'minova Dilorom Umar qizi, Avlayeva Oybachin Olim qizi	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion marketing strategiyalaridan foydalanish.....	437
Samadov Askarjon Nishonovich	
Bir qatlamli elastik asosda joylashgan to'sinning seysmik kuchlar ta'siridagi tebranishining v.z. vlasov usuli asosida analitik tadqiqi	444
Kamola Xaydarova	
Applications of hyperbolic geometry in physics and biology	449
Khaknazarova Khurshidabonu Kenjaevna, Otakulova Rukhshona Akram kizi	
Korxonalarni qayta tashkil etishda moliyaviy hisobot tuzish bo'yicha xalqaro tajriba, uni o'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari.....	456
Davletov Ikram Raximberganovich	
Qoraqalpog'iston respublikasida turizm rivojini ta'minlovchi iqtisodiy va tashkiliy choralarni mukammallashtirish.....	462
Tleumuratov Baxadir Genjemuratovich	
Milliy iqtisodiyotda fond bozorini rivojlantirish istiqbollari	468
Sultonov Sherali Nuraliyevich	
Дифракция и отражение упругих поперечных волн в изотропной среде с жёсткой границей	476
Салиев А.А., Кеунимжаев М.К.	
Tijorat banklarida investitsiya loyihalari samaradorligi va amaliy holati tahlili	481
Axmedov Shoymurod Azamat o'g'li	
Aralash tolalardan tayyorlangan iplarning mustahkamlik xususiyatlarini o'rganish va tahlil qilish	486
Nurboev Rashit Xudoyberdievich, Salimov Shuhrat Halimovich, Bozorov Rustam Rasulovich	
Namangan viloyatining turizm salohiyatini rivojlantirish istiqbollari: Hududiy raqobatbardoshlik va innovatsion yondashuvlar	491
Khusniddin Egamnazarov	
Klasterlar hisob siyosatida boshqaruv hisobining metodologik asoslari.....	498
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	

Jismoniy shaxslar soliq ma'muriyatchiligining nazariy masalalari	505
Isroilov Boxodir Ibragimovich, Ibragimov Boburshox Boxodir o'g'li, Navruzova Farog'at Abdihamid qizi	
Digital Transformation in Public Sector: Advantages and Challenges of the Integration.....	511
Abdurakhmanova Sevinch	
Важность проекта “Умный город” в Узбекистане.....	517
Акбаржон Иминов	
Iqtisodiy tizimda risk va uning xususiyatlari.....	522
Nasimov Ravshanjon Azimovich	
Innovatsion faoliyatning moliyaviy rag'batlantirish va boshqaruv samaradorligini belgilovchi omil va jihatlar.....	530
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Влияние цифровизации на сокращение теневой экономики: возможности и ограничения	536
Срождидинова З.Х., Шарифзода Мубина Дилмуроджон кизи	
Строительство здания с ограждающей конструкцией из энергоэффективных мелкоштучных трехслойных блоков	540
Акрамов Х.А., Тохиров Ж.О.	
Проблемы и пути внедрения механизма налогового стимулирования центров инновационного роста нового Узбекистана.....	546
Умаров Б.С.	
Современные тенденции и перспективы повышения износостойкости футеровок в горно-размольных установках	556
Акмал Жуманазаров, Илхом Эгамбердиев, Элбек Очилов, Маъруф Саибов	
Aktsiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvga raqamli texnologiyalarni joriy qilishning ilmiy-nazariy asoslariga qarashlar.....	562
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Habibullaeva Shirinxon Tohir qizi	
Kredit risklarini boshqarishda zamonaviy texnologiyalarning o'rni.....	570
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
Iqtisodiy islohotlar jarayonida tovar va xizmatlar importining narxlar shakllanishiga ta'siri	577
Bababekova Gulchexra Baxtiyorovna	
Теоретические вопросы инвестиционного обеспечения центров инновационного роста региона	584
Умаров Б.С	
Tijorat banklarida investitsiya loyihalari samaradorligi va amaliy holati tahlili	591
Axmedov Shoymurod	
Lazer nurlari ta'sirida wet-blue charm yarim mahsuloti xususiyatlarining o'zgarishi	596
, Qodirov T.J, Azimov J.Sh, Yusupova D.N	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston	601
Islomova Dilrabo Salomovna	
Avariya rejimlarida kichik yuklamali elektr ta'minoti tizimlarining kabel izolyatsiyasi monitoringini avtomatlashtirishning zamonaviy yondashuvlari	606
Mirzoyev Narzulla Nuriddinovich, Mamatqulov Toyir Chorshanbiyevich	
Eksport faoliyatini rivojlantirish: global tajribalar va milliy imkoniyatlar	609
D.E.Qarshiev	
Iot (internet of things) texnologiyalari va ularning ishlab chiqarish jarayonlarida qo'llanilishi	614
Mamatqulov Toyir Chorshanbiyevich, Yoqubov Bobur Mamasobir o'g'li	
Sa'noat korxonalari va mexatron robotlarni optimal avtomatlashtirish va boshqarishda sun'iy intellektning ahamiyati	621
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Esonov Husniddin Mamarasul O'g'li, Mamatqulov Toir Chorshanbiyevich	
Комплексный подход к оценке и обеспечению финансовой безопасности текстильных предприятий.	625
Турсунов Бобир Ортикмирзаевич	

Method of Drying Melon Using Solar Radiation and a Household Solar-Infrared Dryer	633
Khakimova Sabina Shamsiddin qizi, Qodirov Jobir Ro'zimamatovich, Mirzayev Shavkat Mustaqimovich, Yangiboyev Fayoz G'aybulla o'g'li	
Kabel izolyatsiyasi holatini monitoring va avtomatlashtirilgan nazorat tizimlari muammolari	633
Mirzoyev Narzulla Nuriddinovich, Mamatqulov Toyir Chorshanbiyevich	
Controlling Execution Mechanisms in Intelligent Systems Using Neural Networks	649
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li	
Algorithm for Optimizing Repetitive Tasks in Production Process Execution Mechanisms	654
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li	
Ijro mexanizmlarini visual simulyatsion modellashtirishning boshqaruv samaradorligini oshirishdagi ahamiyati	659
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Esonov Husniddin Mamarasul O'g'li, Mamatqulov Toir Chorshanbiyevich	
Kompaniyaning strategik qarorlar qabul qilishida pul oqimini tahlili va uni bashoratlashning ahamiyati	663
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Pul oqimi haqida hisobot: xalqaro tajriba va milliy amaliyotda qo'llanilishini takomillashtirish	667
Xaydarova Nargiza Anvarovna	
Tadbirkorlik faoliyatini samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning holati	676
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Davlat xizmatlarining raqamlashuvi va tadbirkorlikka ta'siri	680
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Tadbirkorlikni samarali boshqarishda va raqamli texnologiyalardan foydalanishda rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi	687
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Теоретические вопросы инвестиционного обеспечения центров инновационного роста региона	688
Умаров Б.С	
Mahallalarda tadbirkorlikni va hunarmadchilikni rivojlantirishni boshqarishning ilmiy-nazariy jihatlarini	696
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	

MAHALLALARDA TADBIRKORLIKNI VA HUNARMADCHILIKNI RIVOJLANTIRISHNI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI

Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich

Toshken davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi

<https://orcid.org/0009-0006-2728-9264>

Annotatsiya: Maqolada mahallalarda tadbirkorlikni va hunarmadchilikni rivojlantirishni boshqarishning ilmiy-nazariy jihatlarini yoritilgan.

Kalit so'zlar: mahalla, mahallalarda tadbirkorlik, hunarmadchilik, tadbirkorlikni rivojlantirishni boshqarish.

Abstract: The article covers the scientific and theoretical aspects of managing the development of entrepreneurship and crafts in neighborhoods.

Keywords: Keywords: mahalla, entrepreneurship in mahalla's, crafts, management of entrepreneurship development.

Аннотация: В статье рассматриваются научные и теоретические аспекты управления развитием предпринимательства и ремесел в кварталах.

Ключевые слова: махалля, предпринимательство в махаллях, ремесла, управление развитием предпринимательства.

KIRISH

Jahon Bankining Entrepreneurship Database'iga ko'ra, 180 ta iqtisodiyotda 2006–2022-yillarda ro'yxatdan o'tgan yangi yuridik shaxslar soni bilan bir qatorda yangi biznes boshqaruv dinamikasi kuzatilmoqda. Bu ma'lumotlar dissertatsiya doirasida hovantahlili qilinishi ko'zda tutilgan asosiy indikatorlarni tashkil etadi. Hunarmandchilik sohasida global bazada aniqraq statistik ko'rsatkichlar hozircha mavjud emas, biroq World Bank ICR hisobotida global "artisanal livelihoods" loyihasida hunarmandchilik bozorining yillik o'sish sur'ati 12 % atrofida bo'lishi prognoz qilingan. [12]

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish, hunarmandchilik an'analarni tiklash va mahalliy iqtisodiy imkoniyatlarni ro'yobga chiqarish bo'yicha tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Mahalla institutining ijtimoiy-iqtisodiy hayotdagi roli oshib borar ekan, mahallalarda tadbirkorlik va hunarmandchilikni rivojlantirishni samarali boshqarish, bu sohalarida infratuzilmaviy va tashkiliy takomillashtirishni ta'minlash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Mahalliy darajadagi tadbirkorlik va hunarmandchilik faoliyati aholining bandligini ta'minlash, ijtimoiy tenglik va iqtisodiy o'sishni kuchaytirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, aholi zich yashaydigan hududlarda hunarmandchilik va kichik biznesni rivojlantirish orqali mahalla iqtisodiyotini jonlantirish, ishsizlikni kamaytirish va mahalliy resurslardan samarali foydalanish imkoniyati mavjud. Bu esa mavjud boshqaruv tizimini zamon talablari asosida takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi. Bundan tashqari, moliyalashtirishning cheklanganligi, biznes bilimlari va ko'nikmalarining etishmasligi va mahalliy sharoitlarga moslashtirilgan samarali menejment strategiyalariga ehtiyoj kabi muammolar saqlanib qolmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mohiyati, nazariy asoslari va uning hududiy xususiyatlari bo'yicha MDH olimlaridan L.I.Abalkin, D.V.Xodos, G.S.Seyalova, V.V.Radayev, V.M.Vlasova, A.M.Samozkin, V.G.Gutman, I.A.Rodionova, V.G.Medinskiy, L.G.Sharshukova va A.V.Busiginlar ilmiy tadqiqot ishlari olib borganlar.

O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlarini mam-lakatimiz iqtisodchi olimlari M.Sharifxo'jayev, S.S.G'ulomov, Yo.Abdullayev, B.Yu.Xodiyev, M.S.Qosimova, Sh.N.Zaynutdinov, A.Sh.Bekmurodov, J.Kambarov, N.X.Jumayev, D.N.Raximova, N.Q.Yo'ldoshev, A.G'ofurov, M.R.Boltabayev, B.K.G'oyibnazarov, N.M.Maxmudov, S.K.Salayev, Sh.Ergashxodjayeva, U.V.Gafurov, D.A.Artiqova, D.S.Alimatova, M.M.Ibragimov, O.Kazakov, K.Kur-payanidi, M.Ashurovlarning ilmiy ishlarida tadqiq etilgan. Yuqorida qayd etilgan ilmiy ishlarda bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik biznes subyektlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, ularni rivojlan-tirish xususiyatlari tadqiq etilgan. Biroq, mahallalarda tadbirkorlikni va hunarmandchilikni rivojlantir-ishni boshqarishni takomillashtirish masalalari yetarlicha o'rganilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada muallif tomonidan ilmiy abstraktlash, analiz va sintez, qiyosiy tahlil, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mahallalarda tadbirkorlik va hunarmandchilikni rivojlantirish zamonaviy iqtisodiyotni barqaror-lashtirish, aholi bandligini ta'minlash va ijtimoiy farovonlikni oshirishning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Tadbirkorlik – bu iqtisodiy resurslarni samarali boshqarish, yangilik yaratish va o'zgaruvchan bozor sharoitlariga moslashish jarayonidir. Hunarmandchilik esa, milliy an'analarni saqlab qolish bilan birga, lokal darajadagi iqtisodiy faollikni kuchaytiruvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Mahalliy boshqaruv organlari, fuqarolik jamiyati institutlari va iqtisodiy siyosat yurituvchi tashkilotlar o'rtasidagi tizimli hamkorlik ushbu yo'nalishdagi muvaffaqiyatning garovidir.

1-jadval: O'zbekiston va xorijiy iqtisodchi olimlarining "Tadbirkorlik" atamasiga bergan ta'riflari

Yillar	Mualliflar	Ta'riflar	Asosiy elementlar
1725-1730	Richard Cantillon	Tadbirkorlik – noaniqlik sharoitida xavf-xatarni o'z zimmasiga olib, resurslarni samarali boshqarish orqali foyda olish faoliyati [7]	Xavf-xatar, noaniqlik, resurslarni boshqarish, foyda olish
1803-1820	Jean-Baptiste Say	Tadbirkorlik – ishlab chiqarish omillarini (mehnat, kapital, yer) birlashtirib, iqtisodiy qiymat yaratish jarayoni [8]	Ishlab chiqarish omillari, qiymat yaratish, tashkilotchilik
1934	Joseph Schumpeter	Tadbirkorlik – innovatsiyalar orqali iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish, "ijodiy yo'q qilish" jarayoni [9]	Innovatsiya, iqtisodiy rivojlanish, ijodiy yo'q qilish
1961-1970	Peter Drucker	Tadbirkorlik – imkoniyatlarni aniqlash va ulardan foydalanish orqali iqtisodiy yoki ijtimoiy qiymat yaratish [10]	Imkoniyatlarni aniqlash, innovatsiya, qiymat yaratish
2000	Abdurahmonov Q.X.	Tadbirkorlikni iqtisodiy faoliyatning shakli sifatida ta'riflab, uni mahalliy sharoitda kichik biznes orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi omil sifatida ko'rgan.	Kichik biznes, iqtisodiy o'sish, mahalliy sharoitlar

2005	Sh.Sh. Shodmonov	Tadbirkorlik – bu mahsulot ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishga ijodkorlik, yangilik yaratish ruhi asosida yondashish bilan bog'liq harakatdir [11]	Mahsulot ishlab chiqarish, yangilik yaratish
2010	Ding Li (Rus olimi)	Tadbirkorlik – jamiyat a'zolari yoki ularning birlashmalari tomonidan tovar ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish yoki ishlar bajarish orqali ijtimoiy foydali faoliyat	Ijtimoiy foyda, tovar/xizmat ishlab chiqarish
2018	M.Q. Pardayev	Tadbirkorlik – bu iqtisodiy faoliyat turi bo'lib, unda shaxs yoki tashkilot o'z resurslarini xavf-xatar ostida foyda olish maqsadida ishlatadi, innovatsion yondashuvlar va bozor imkoniyatlaridan foydalangan holda yangi mahsulot yoki xizmatlar yaratadi	Innovatsiya, xavf-xatarni boshqarish

Nazariy jihatdan, ushbu jarayonni boshqarishda institutsional yondashuv, iqtisodiy resurslar taqsimoti nazariyasi, shuningdek, mikroiqtisodiy tahlil uslublari muhim o'rin tutadi. Tadbirkorlikni rivojlantirishda Shumpeterning innovatsiya nazariyasi, hunarmandchilikda esa Barakka va Tannenbaumning ijtimoiy kapitalga asoslangan yondashuvi ilmiy asos sifatida xizmat qiladi. Bundan tashqari, klasterlash nazariyasi asosida hunarmandlar uyushmalarini hududiy birlashmalarda shakllantirish, resurslardan oqilona foydalanish va kooperatsiyani kuchaytirishga xizmat qiladi.

Tadbirkorlik tushunchasiga juda ko'plab olimlar tomonidan ta'riflar keltirilgan. Buni quyidagi jadvaldan ham ko'rish mumkin (1-jadval)

Jadval ma'lumotlaridan ko'rish mumkinki, ushbu atama juda keng qamrovli bo'lib, ushbu ta'riflardan kelib chiqib biz ushbu atamaga o'z ta'rifimizni keltiramiz: "Tadbirkorlik – iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash maqsadida noaniq sharoitlarda innovatsion imkoniyatlarni aniqlash, resurslarni samarali va barqaror tarzda birlashtirish orqali iqtisodiy, ijtimoiy va texnologik qiymat yaratish jarayoni. Tadbirkorlik sub'yektlari xavf-xatarni boshqarish, raqobatbardosh bozorlarda yangi yechimlar ishlab chiqish va institutsional islohotlarni qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiyotning o'sishiga, ish o'rinlari yaratilishiga va jamiyat farovonligiga hissa qo'shadi".

Tadbirkorlik faoliyati turli shakllarda namoyon bo'lishi mumkin, jumladan, startapni boshlash, o'z biznesingizni rivojlantirish, franchayzing, investitsiya, konsalting va boshqa tijorat faoliyati.

Tadbirkorlik iqtisodiyot subyektlarining mavjud iqtisodiy, tabiiy, mehnat va aqliy salohiyatlardan samarali foydalanib yuqori pirovard natijalarga erishishi bilan tavsiflanib, bozor munosabatlari rivojlanishi jarayonida iqtisodiyotning harakatlantiruvchi kuchiga aylanadi.

Tadbirkorlik sub'ektlarining faoliyatini moliyaviy qo'llab-quvvatlashni tartibga solishda moliyaviy faoliyatning shaffofligi va ochiqligi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Tadbirkorlik sub'ektlari nazorat qiluvchi organlar va manfaatdor tomonlar oldida shaffoflik va ochiqlikni ta'minlash uchun o'zlarining moliyaviy faoliyati to'g'risida ishonchli ma'lumotlarni taqdim etishlari shart. Tadbirkorlik subyektlari davlat organlari va regulyatorlari tomonidan belgilangan barcha moliyaviy qonunlar va normativ hujjatlarga rioya qilishlari shart.

Tadbirkorlik subyektlari o'zlarining biznes rejalarini amalga oshirish va to'lov qobiliyatini ta'minlash uchun etarli moliyaviy resurslarga ega bo'lgan holda moliyaviy barqarorligini ta'minlashlari hamda tadbirkorlik subyektlari o'z faoliyati bilan bog'liq moliyaviy xatarlarni tahlil qilishlari va nazorat qilishlari shuningdek, ularni boshqarish strategiyasini ishlab chiqishlari lozim.

Tadbirkorlik subyektlari moliyaviy resurslardan samarali foydalanish orqali investitsiyalardan maksimal foyda olish va rentabelligini oshirish uchun moliyaviy resurslaridan samarali foydalanishga intilishlari hamda tadbirkorlik subyektlari firibgarlik, korruptsiya va boshqa salbiy amaliyotlardan qochib, moliyaviy faoliyatida yuqori axloqiy me'yorlarga rioya qilishlari kabi tamoyillari mavjud.

Shunday qilib, tadbirkorlik subyektlari faoliyatini iqtisodiy rivojlanish modellarini shakllantirish metodologiyasi asosida belgilangan tartibga solish uchun nazariy yondashuvlar ijtimoiy-iqtisodiy

rivojlanish yo'nalishini topishga qo'yiladigan talablarni va butun rivojlanish darajasiga qarab davlat tomonidan tartibga solish va iqtisodiyotning o'z-o'zini boshqarish munosabatin aniqlashni tartibga solishning eng muhim normativ tamoyillarini tanlash uchun sharoit yaratadi. Uning asosida evolyutsion, davlatchilik, demokratlashtirish, o'zini o'zi boshqarish va davlatni tartibga solish, ijtimoiy motivatsiyaning klassik tamoyillari asoslangan.

1. «Mahalla» so'zining mohiyatini aniqlash uchun ma'lumotnomaga murojaat qilib, siz quyidagi satrlarni topishingiz mumkin: hududiy-ma'muriy birlik, O'rta Osiyoning shaharlari, viloyatlarining ma'lum bir hududida yashovchi odamlar jamiyati. Biroq bu ta'rifda mahalla atamasini tushuntirishning faqat bir tomoni keltirilgan. Axir, bu nafaqat yashash joyi, balki mehnatsevarlik, insonparvarlik, odoblilik kabi fazilatlar ustun bo'lgan yashash tarzi va tafakkur turi, ko'p asrlik an'analardir. Mahalla - Sharq tamadduni, xususan, Markaziy Osiyo xalqlari turmush tarzi, tafakkuri va qadriyatlariga xos bo'lgan jamiyat hayotini tashkil etadigan an'anaviy ijtimoiy institut. Mahalla — xalqimizning turmush tarzi, ruhiy-ma'naviy ehtiyoji, mafkurasi, tafakkuri, insonlarning o'zaro qo'shnichilik aloqalari, oilaviy munosabatlarni shakllantiruvchi ma'naviy-ma'rifiy maskan, kengash, maslahat, xashar kabi milliy udumlar, xalq sayillari, bayramlar uyushtiriladigan, qo'ni-qo'shnichilik, quda-andachilik kabi masalalar hal etiladigan serqirra ijtimoiy tuzilma hisoblanadi. Kichik biznesni mahallalarda rivojlantirish masalasi dolzarbdir.
2. Mahalla institutining o'ziga xosligi asosida fuqarolik jamiyatining shaffoflik, jamoatchilik nazorati mexanizmini joriy etish, demokratiyani mustahkamlash, inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlash, fuqarolarning siyosiy ongi va huquqiy madaniyatini oshirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, o'zini o'zi boshqarish tamoyillarini samarali rivojlantirish mumkin.
3. Nazariy tadqiqotlar asosida "biznes" so'zining mazmuni mohiyati ochibberildi, unga ko'ra bu so'z inglizcha so'zdan olingan bo'lib, u tadbirkorlik faoliyati yoki boshqacha so'z bilan aytganda kishilarni foyda olishga qaratilgan faoliyatidir. Tadbirkorlik – (ingl. yenterprise) shaxsiy daromad, foyda olishga qaratilgan fuqarolarning mustaqil faoliyati. Bu faoliyat o'z nomidan, o'z mulkiy mas'uliyati va yuridik shaxsning yuridik mas'uliyati evaziga amalga oshiriladi. Kichik va o'rta biznes — mustaqil mulk egaligiga, xo'jalik faoliyatini mustaqil tashkil etishga asoslangan va o'z tarmog'ida hukmron mavqe tutmaydigan biznesdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, mahallalarda tadbirkorlik va hunarmandchilikni rivojlantirish – bu faqat iqtisodiy emas, balki ijtimoiy va madaniy omillarni uyg'unlashtirgan murakkab boshqaruv jarayonidir. Uning muvaffaqiyati ilmiy asoslangan yondashuvlar, lokal ehtiyojlarni chuqur tahlil qilish va boshqaruv mexanizmlarini doimiy takomillashtirishga bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Sharifxo'jayev M., Abdullayev Yo. Menejment. Darslik. –T.: 2003. -37 b.;
2. G'ulomov S.S. Tadbirkorlik va kichik biznes. –T.: 2002. -256 b.;
3. Xodiyev B.Yu., Qosimova M.S. va boshqalar. Kichik biznesni boshqarish. –T.: 2003. –258 b.;
4. Gafurov U.V. Kichik biznesni davlat tomonidan tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish.: iqt.fan.dok...diss. -T. O'zBMA. 2017. – 274 b.;
5. Alimatova D.S. Mintaqalarda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga investitsiyalarni jalb etishni takomillashtirish.: i.f.d. diss. avtoref. -T.: TMI. 2018. – 77 b.;
6. Ibragimova M.M. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini tarkibiy o'zgarishlar asosida samaradorligini oshirish. i.f.b.f.d. diss. avtoref.-T.TDIU. 2018. – 54 b.;
7. Cantillon, R. (1755). Essai sur la Nature du Commerce en Général.
8. Say, J.-B. (1803). Traité d'économie politique.
9. Schumpeter, J. A. (1934). The Theory of Economic Development
10. Drucker, P. F. (1985). Innovation and Entrepreneurship (va 1960-yillardagi ishlar)
11. Sh. Shodmonov, V. G'afurov (2005). Iqtisodiyot nazariyasi (darslik), 305-bet.
12. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/397571599224606748/pdf/Implementation-Completion-and-Results-Report-ICR-Document-Developing-Artisanal-Livelihoods-in-Rural-Pakistan-RANG-P145420.pdf>

muhandislik & iqtisodiyot

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. May. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100